

Mikkelsen ikke er bange for at gå helt ned på telefonnotatplan, når hektiske forløb skal skildres.

Hvor Richard Mikkelsen har skildret det faktiske begivenhedsforløb, tilføjer Erik Hoffmeyer en perspektivering med femtebindet, der omhandler de pengepolitiske problemstillinger. Her prøver han at belyse, hvorledes man vurderede problemerne, og hvad sigtet var med beslutningerne.

Udgangspunktet efter krigen var Keynes-modellen, som imidlertid blev mere og mere utilfredsstillende i takt med restriktioners og reguleringers afvikling. Hvad der vel først og fremmest gav teorisættet sit grundskud var, at beskæftigelsespolitikken i 1970'erne brød sammen i Vesten, konstaterer Hoffmeyer. Samtidig steg inflationen og arbejdsløsheden. Økonomerne måtte sande, at virkeligheden udformede sig på en anden måde, end den skulle efter modellerne. Finanspolitikken og indkomspolitikken som redskaber kom f.eks. til kort, og økonomerne fik et troværdighedsproblem.

Specielt for Danmark var gældsproblemet. I 1960'erne lod man gælden stige under den proces, der forandrede Danmark fra landbrugsland til industrisamfund. Bedre blev forholdene ikke på dette område, da energikriser og arbejdsløshed satte ind. Da kreditværdigheden blev antastet, fik besparelspolitikken sine muligheder for at slå igennem. I første halvdel af 1980'erne faldt reallønnen stærkt efter dyrtidsreguleringers bortfald og manipulation med indekset.

I sin fremstilling skildrer Hoffmeyer Nationalbankens virksomhed i samspil med de skiftende regeringer. Kort, klart og spændende. Bogen er illustreret med karikaturer af de skiftende tiders kongelige bankkommissærer, tegnet af Anne Marie Steen Petersen.

Ib Gejl

Finn Bolt Jørgensen: *Kalk og Tegl i 100 år*. (Kalk- og Teglværksforeningen af 1893, 1993). 231 s.

Med foreningens forhenværende kon-torchef, Finn Bolt Jørgensen, som forfatter er der nedfældet et grundigt arbejde i dette værk. Bogen er den anden i rækken efter det første jubilæumsskrift fra 1943. Den udfylder på udmærket vis rammerne for jubilæumsskriftets genre, men hæmmes også af dem. Teglværkerne var en tidlig og typisk frembringelse af den danske industrialisering med hundredvis af små enheder, placeret i provinsen. Heraf udsprang den overkapacitet i lagerbeholdninger og anlæg, der tilbagevendende hjemsøgte branchen og dermed foreningens virke. Bogen giver god besked om den tekniske udvikling fra højevne over ringovne til tunnelovne og andre stadig dyrere anlæg, der fremmede den endnu gældende koncentrationstendens. Herfra hæver bogen sig da også til sit bedste i redegørelsen for samspillet mellem branchens følsomme grundlag, økonomiske konjunkturer og lovgivningsindgreb. Som et eksempel på byggebranchens generelle konjunkturfølsomhed fortjener bogen opmærksomhed.

Foreningen – med det oprindelige navn Teglværksforeningen af 1893 – dannedes af sjællandske værker. Efter tilslutning fra jyske og fynske værker i 1909 blev foreningen tillige landsdækkende. Med indlemmelse af kalkbrud og -værker i 1921 fik foreningen sit nuværende navn. Den var i sit afsæt tænkt som en forretningsinstitution med fælles regulering af teglværkernes lagerbeholdninger, priser og produktion. Dette rigtige emne bliver imidlertid ikke belyst godt nok, fordi forfatteren tager for meget vare på sin loyalitet i skildringen af de interne brydninger mellem de førende og de mindre, truede teglværker. Hvor lå foreningens sympati? I ste-

det blev den fra 1896 arbejdsgiverorganisation. Tiden som arbejdsgiverforening rummer et særligt konfliktstof, som forfatteren ikke udnytter tilstrækkeligt. Kalk og Tegl spillede aktivt med i dannelsen af Dansk Arbejdsgiverforening og bevarede tætte bånd til industriens arbejdsgiver- og erhvervsorganisationer, hvis dominerende skikkelse var Alexander Foss, Industrirådets formand fra 1911. Og med Foss som mangeårigt bestyrelsesmedlem og senere formand i Kalk og Tegl havde det været nyttigt at få et indblik i, hvorfor netop teglværksindustrien blev rammen om skarpe arbejdskonflikter. Forfatteren har ellers alle forudsætninger med mange års fagretligt arbejde bag sig, men ser ikke tingene fra den anden side af forhandlingsbordet. Derimod skrives der god organisationshistorie om tiden efter 1947, hvor foreningen overvejende blev brancheforening og lod et større og større net af underorganisationer varetage opgaver inden for forskning, information og markedsføring. I forgrunden stod kampen mod »det alternative byggeri« – betonbyggeriet, der stødte håndværket på dets fagstolthed og fjernede grunden under mange teglværker. Ringen sluttedes i 1992, da foreningen afgav sine resterende arbejdsgiverfunktioner til det nydannede Dansk Industri og herefter fremstod som en ren brancheforening. Bogen afsluttes med et oplysende portrætgalleri og et statistisk afsnit.

Søren Bitsch Christensen

Finn Grandt-Nielsen: *Danske billetter. Lokale nødpengesedler fra Napoleonskrigenes tid 1807-16. Danmark, hertugdømmerne og Færøerne.* (Dansk Numismatisk Forening, 1993). 328 s.

For nogle år siden kom i fint udstyr Leo

Hansens bog om danske pengesedler, udgivet af Dansk Numismatisk Forening. Finn Grandt-Nielsens bog om nødpengesedlerne er et interessant supplement hertil. Der er tale om mindst 1.000 forskellige småpengesedler i den angivne periode, der begyndte i 1807 med mangel på småmønt på grund af krigen. De fleste blev udsendt af Kurantbanken i årene 1809-14, men et stort antal blev udstedt af lokale myndigheder og privatpersoner. F.eks. udstedte købmændene Hans Broge, Rasmus Bang og R. Møller i Grenå billetter á 32 skilling; de var påtrykt en meddelelse om, at tre af denne slags kunne indfries med en rigsdalerseddel, og de bar årstallet 1810. Af en noget mindre værdi, nemlig 2 skilling, var de sedler som urmager og landmand A.P. Søgård i Vester Hjermitzlev satte i omløb i 1810. Dem skulle man præsentere 48 af, før man kunne få vekslet til en rigsdaler. Kancelliet måtte acceptere billetternes tilstedeværelse ud fra erkendelsen af, at der manglede skillemønt. I 1816 mente centralmyndigheden imidlertid, at der nu var sat så betydelige kvanta skillemønt i omløb, at alle private billetter kunne inddrages. Dette skete så i løbet af foråret og sommeren 1816 for de flestes vedkommende.

Nogle enkelte af sedlerne var håndskrevne, således de ældst kendte, der kom fra fattigvæsenet i Odense; men de fleste var udført i bogtryk. Over 5-600 af billetterne har Finn Grandt-Nielsen med denne bog lavet katalog; nogle af dem er ikke bevaret, men deres eksistens er dokumenteret. Under de enkelte seddeludstedere er anført alle mulige personhistoriske oplysninger. Hertil kommer uddrag af forskellige dokumenter og f.eks. en dobbeltside over regnskaber fra Viborg Bogtrykkeri 1809-15. Det er meget uoverskueligt, så man må læse hele bogen igennem for at få fat på alle tekstoplysninger af generel